

Talousennuste vuosille 2020–2022

Vientimaiden toipuminen määrittää talouskasvua

Elvytys on halvempaa kuin pitkäaikaistyöttömyys

Palkansääjien tutkimuslaitos ennustaa bruttokansantuotteen supistuvan kuluvana vuonna 5,0 prosenttia. Talouden supistuminen jäi toisella neljänneksellä ennustamaamme pienemmäksi, mutta kriisistä toipuminen on toivottua hitaampaa. Toipumisjakson aikana toteutettu elvytys on julkisen talouden kannalta pitkällä tähtäimellä edullisempaa kuin se, että heikosta suhdannetilanteesta johtuvan tilapäisen työttömyyden annetaan muuttua pitkäaikaistyöttömyydeksi.

LISÄTIETOJA

Ennustepäällikkö Ilkka Kiema
040 940 2287
ilkka.kiema@labour.fi
www.labour.fi

- » Yksityinen kulutus on muuttanut rakennettaan
- » Suomen kauppakumppanimaiden toipuminen on vahvaa mutta epätasaista
- » Koronakriisi pahentaa työmarkkinoiden kohtaamiso-ongelmia
- » Pitkäaikaistyöttömyyttä torjuva elvytys maksaa itsensä pitkällä tähtäimellä takaisin

Maailmanlaajuisen talouskriisin aiheuttanut koronavirus ei ole levinnyt Suomessa niin laajalle kuin keväällä poikkeustilan aikana yleisesti pelättiin. Myös koronaviruspandemian taloudelliset vaikutukset ovat toistaiseksi jääneet Suomessa keväällä esitettyjä arvioita vähäisemmiksi.

Palkansääjien tutkimuslaitoksen huhtikuun alussa julkistamassa ennusteessa oletettiin, että taloudessa tapahtuisi toisella vuosineljänneksellä erittäin syvä sukellus, josta toivuttaisiin melko nopeasti. Vaikka joillakin palvelutoimialoilla tapahtuikin romahdus ja esimerkiksi majoitus- ja ravitsemustoiminnan arvonlisä putosi alle puoleen vuotta aiemmasta, sukellus jäi pelättyä pienemmäksi. Bruttokansantuote supistui toisella vuosineljänneksellä vain 6,3 prosenttia vuotta aiempaan verrattuna.

Kysynnän ja tarjonnan taseen eristä eniten ovat supistuneet vienti ja tuonti. Kummankin kohdalla supistuminen on painottunut palvelujen kauppaan. Suomen vienti on myös aiemmin reagoinut vahvasti tärkeimpien kauppakumppanimaitten bruttokansantuotteen muutoksiin,

ja tärkeimpien vientimaiden toipuminen on ratkaisevan tärkeää Suomen toipumisen kannalta.

Koronaviruspandemia ja sen aiheuttamat taloudellisen toiminnan rajoitteet eivät ole päättyneet, eikä keväällä toivottua nopeaa toipumista ole vielä näköpiirissä. Bruttokansantuotteen kehitys ei vastannekaan sellaista V-käyrää, jonka keväällä otimme ennusteemme lähtökohdaksi. Talouden toipumisen ajankohta riippuu ratkaisevasti siitä, milloin koronaviruspandemia hiipuu rokotteen kehittämisen tai mahdollisesti muiden syiden (esim. koronaviruksen mutatoitumisen) johdosta.

Ennusteessa olemme olettaneet, että koronavirusta vastaan kehitetty rokote otetaan käyttöön ensi vuonna. Siksi ennusteskenaariossamme maailmantalous ja Suomen tärkeimpien vientimaiden taloudet kasvavat ensi vuonna vahvasti, vaikka kasvuvauhdeissa onkin huomattavia eroja maiden välillä.

Koronakriisin vaikutukset työllisyyteen ovat jääneet pienemmiksi kuin viime keväänä pelättiin, ja Helsinki GSE:n tilannehuoneen mukaan lomautettujen osuus koko henkilöstöstä on pienentynyt kevään huippuluvuista kaikilla toimialoilla. Uudessa ennusteessamme työttömyysaste jää kuluvana vuonna hivenen keväällä ennustamaamme alemmaksi, 8,3 prosenttiin, ja työllisyysaste laskee 71,5 prosenttiin. Työllisyysaste kohenee ja työttömyysaste alenee maltillisesti kahtena seuraavana vuonna.

Koronakriisin vaikutuksia Suomen kustannuskilpailukykyyn ei ole vielä mahdollista arvioida. Kustannuskilpai-

lukuvoimien tavanomaiset mittarit, nimelliset ja reaaliset yksikkötyökustannukset, kehittyvät kriisin aikana erittäin poikkeuksellisesti, koska ne riippuvat työn tuottavuudesta ja koska työn keskimääräinen tuottavuus muuttuu dramaattisesti talouden toimialarakenteen muuttuessa tilapäisesti. Siksi tällä hetkellä Suomen ja muiden maiden nimellisten tai reaalisten yksikkötyökustannusten keskinäinen vertailu ei kerro juuri mitään Suomen kilpailukykyä.

Tuotanto jää Suomessa vuoden loppuun saakka suunnitellun keväiselle, alenneelle tasolle, ja kriisistä toipuminen tapahtuu vasta seuraavien vuosien kuluessa. Kysynnän ja tarjonnan taseen melkein kaikkien erien muutoksia on kuluvan vuoden osalta tarkennettu edellistä ennustetta pienemmiksi. Bruttokansantuotteen supistuminen on kevään ennusteen tavoin kuluvana vuonna 5,0 prosenttia. Uusi ennusteemme on aiemmista talousennusteista poiketen laadittu kolmeksi (kuluvaksi ja kahdeksi sitä seuraavaksi) vuodeksi. Vuosina 2021 ja 2022 Suomen bruttokansantuote kasvaa 3,9 ja 1,7 prosenttia.

MUUTTAAKO KORONAKRIISI TALOUDEN RAKENTEITA?

Pienenä avotaloutena Suomi on riippuvainen ulkomaisista arvoketjuista. Esimerkiksi elektroniikkatuotteiden, moottoriajoneuvojen ja lääkevalmisteiden tuotannossa ulkomailta tuotujen välituotteiden osuus kaikista välituotteista on yli 80 prosenttia. Koronakriisin alkuvaiheissa kannettiin usein huolta siitä, että tuotanto saattaisi Suomessa häiriytyä paitsi hiipuvan kysynnän, myös välituotteiden puutteellisen saatavuuden vuoksi. Nyt tämä huoli tuntuu liioitellulta.

Esimerkiksi Teknologiateollisuuden äskettäin (14.9.2020) julkistamassa kyselyssä yli neljäsosa yrityksistä nimeää tuotantoa erittäin paljon vaikeuttavaksi ongelmaksi kysynnän puutteen, mutta vain alle 2 prosenttia komponenttien, välituotteiden tai raaka-aineiden saatavuuden. On silti mahdollista, että koronaviruksen aiheuttama shokki vie taloutta vastustuskykyisempään suuntaan ja että yritykset etsivät entistä aktiivisemmin vaihtoehtoja normaalioloissa optimaalisille mutta poikkeusoloissa helposti häiriytyville arvoketjuilleen.

Pandemiasta johtuvat matkustamisen ja kokoontumisen rajoitukset ovat johtaneet pakotettuun digiloikkaan ja etätöiden nopeaan lisääntymiseen. Esimerkiksi Eurofoundin huhtikuussa toteuttama, menetelmiltään osin kiistanalainen tutkimus tuotti tuloksen, jonka mukaan 37 prosenttia Euroopan unionin alueella työskentelevistä henkilöistä olisi ryhtynyt tekemään etätöitä kriisin aikana. Suomessa osuus olisi ollut EU:n korkein, melkein 60 prosenttia. Prosenttiluvut ovat mitä luultavimmin liioiteltuja mm. siksi, että kysely toteutettiin internetissä ja että sen vastaajiksi oli siksi valikoitunut tietokonetta käyttäviä henkilöitä, mutta tulos kertonee silti etätöiden poikkeuksellisen suuresta kasvusta Suomessa.

Aiempi tutkimuskirjallisuus viittaa siihen, että koulujen keväinen etätöjako on heikentänyt oppimistuloksia ja edistänyt näin opintojen keskeyttämisä ja syrjäytymistä, mutta monissa muissa työpaikoissa etätöiden mukanaan tuoma matkustamiseen kuluvan ajan väheneminen on lisännyt työn tuottavuutta ilman vakavia haittavaikutuk-

sia. Onkin perusteltua olettaa, että pandemian aikana yleistyneet, digitalisaatiota hyödyntävät ja entistä ekologisemmat työtavat jäävät osin pysyviksi. Myös monet koronakriisin motivoimat politiikkatoimet, kuten Euroopan komission ehdottama Next Generation EU -elvytyspaketti ja Suomen hallituksen kuluvan vuoden neljäs lisätaloustarvio, ovat painottuneet digitalisaation ja vihreän siirtymän edistämiseen.

ELVYTYS ON HALVEMPAA KUIN PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS

Pakotettu tai suunniteltu digiloikka ja siirtyminen entistä ekologisempiin tuotantotapoihin eivät ole lyhyellä tähtämellä pelkästään myönteisiä asioita. Nopeutettuun tahtiin toteutuva luova tuho tuottaa pysyviä kohtaanto-ongelmia työmarkkinoille ja lisää näin pitkäaikaistyöttömyyttä. Lisäksi tämänhetkessä kriisissä työttömyysaste kasvaa myös tilapäisistä, kysynnän heikkenemisestä johtuvista syistä.

Suomen 1990-luvun lamassa pitkäaikaistyöttömyys nousi ennennäkemättömän korkealle tasolle. Kun Suomessa oli vuonna 1990 vain 3 000 yli vuoden työttömänä ollutta henkilöä, vuonna 1995 heidän lukumääränsä oli 140 000. Kehitys johtui osin talouden rakennemuutoksesta ja sen tuottamista kohtaanto-ongelmista, mutta osin myös siitä, että pitkät työttömyysjaksot edistivät syrjäytymistä, heikensivät työkykyä ja estivät näin työllistymistä vielä sittenkin, kun töitä olisi jälleen ollut tarjolla. Näin syntyi hysteresiksi nimitetty ilmiö: laman jälkeisinä vuosina työttömyysaste riippui työn kysynnän ja talouden muiden tuolloisten piirteiden ohella myös talouden menneestä tilasta.

Kohonnut työttömyysaste ilmeni puuttumaan jääneinä verotuloina ja kohonneina työttömyysturvamenoina, joiden takia julkisen sektorin muita menoja jouduttiin karsimaan. Nyt Suomi saa 1990-luvun tilanteesta poiketen miltei nollakorkoista lainaa, ja siksi elvyttävä politiik-

KYSYNNÄN JA TARJONNAN TASE

	2019	2019	2020e	2021e	2022e
	Mrd. €	Määrän muutos (%)			
Bruttokansantuote	240,6	1,1	-5,0	3,9	1,7
Tuonti	95,1	2,4	-9,3	8,0	3,7
Kokonaistarjonta	335,7	1,5	-6,2	5,0	2,3
Vienti	96,5	7,5	-13,7	13,2	4,2
Kulutus	181,4	1,0	-1,3	2,0	1,2
yksityinen	126,1	0,9	-3,2	2,0	1,5
julkisen	55,4	1,2	3,0	2,0	0,5
Investoinnit	57,5	-1,0	-4,5	2,6	2,0
yksityiset	47,2	-1,5	-6,2	2,9	2,9
julkiset	10,2	1,3	3,2	1,2	-2,0
Kokonaiskysyntä	335,7	1,5	-6,2	5,0	2,3

Lähde: Tilastokeskus, Palkansääjien tutkimuslaitos

ka on Suomelle edullisempää kuin se, että koronakriisin mukanaan tuoman työn kysynnän tilapäisen hiipumisen annettaisiin johtaa samanlaiseen pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun.

Riittävän elvytyksen lisäksi myös työllisyyspalvelujen saattaminen samalle tasolle Ruotsin ja Tanskan kanssa voi olla keino, joilla estetään työttömyyden kovan ytimen kasvua koronakriisistä toipumisen aikana. Tällä hetkellä lisäpanostukset työllisyyspalvelujen kehittämiseen ovat Suomessa vaatimattomalla tasolla (vrt. [erillisteksti](#)).

KORONAKRIISI MUOVAA EUROOPAN UNIONIA

Euroopan komissio on ehdottanut 750 miljardin euron suuruista *Next Generation EU* -elvytysrahastoa, jota käytettäisiin Euroopan talouksien kriisin jälkeiseen uudelleen käynnistämiseen. EU-huippukokous hyväksyi elvytysrahaston toteuttamisen viime heinäkuussa. Varoista 360 miljardia käytettäisiin lainamuotoiseen tukeen ja 390 miljardia suoraan rahoitukseen. Euroopan komissio hankkisi rahaston varat pitkäaikaisina luottoina. Uuden elvytysrahaston rahoitusmallin on epäilty muuttavan Euroopan unionin luonnetta, koska ottaessaan velkaa EU-maiden puolesta Euroopan komissio toimisi epäsuorasti yksittäisten maiden luottojen takaajana.

Euroopan komission liikkeelle laskemat velkakirjat muistuttaisivat euroalueen maiden yhteisvastuullisia velkakirjoja, eurobondeja, joita euroalueen pohjoiset jäsenmaat ovat tähän asti vastustaneet. Elvytysrahasto on tarkoitettu poikkeusjärjestelyksi, mutta on epäselvää, jäisikö komission ehdottama menettely ainutkertaiseksi poikkeukseksi. Jos vastaavanlaista rahoituskanavaa käytetään myös tulevissa kriiseissä, EU-maiden rahoituslähteeksi tulee pysyvästi rajattu määrä eurobondeja muistuttavia velkakirjoja.

Koronakriisi saattaa muuttaa euroalueen ja Euroopan unionin luonnetta myös toisella tavalla. Euroopan komissio päätti 20. maaliskuuta, ettei se ota koronaviruspandemiasta aiheutuvien toimien kustannuksia huomioon, kun se arvioi vakaus- ja kasvusopimuksen noudattamista. Päätös perustui sopimuksen ”epätavallisia tapahtumia” koskevaan säädökseen. Euroopan talouden ohjausjärjestelmän julkisen sektorin velkaantumisen ja alijäämille asettamat rajoitteet ovat siis toistaiseksi lakanneet olemasta voimassa.

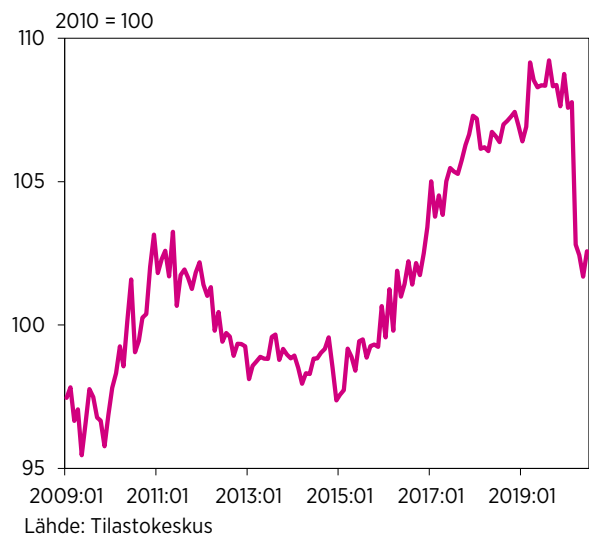
Jo viime vuonna euroalueen julkisen sektorin velka oli noin 84 prosentin euroalueen bruttokansantuotteesta, ja koko EU:lle vastaava luku oli noin 79 prosenttia. Kokonaisuuksina tarkastellen euroalueen ja EU:n velkasuhteet ylittivät siis vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen 60 prosentin maksimin huomattavasti. Kun komissio katsoo koronaviruksen aiheuttaman epätavallisen tilanteen päättyneen, myös erikseen tarkasteltuna yhä useamman maan velkasuhde on kaukana 60 prosentin yläpuolella, ja vaatimus 60 prosentin tasolle palaamisesta näyttää entistäkin epärealistisemmalta.

Ohjausjärjestelmän säädöksiin on kohdistettu jo ennen koronakriisiä runsaasti aiheellista kritiikkiä. Euroopan finanssipoliittinen komitea on Euroopan komission perustama neuvoa-antava elin, joka on toistuvasti kritisoinut EU:n nykyistä talouden ohjausjärjestelmää mm. moni-

mutkaisuudesta ja siitä, ettei sen sääntöjen noudattamatta jättämisestä seuraa sanktioita. Komitea on ehdottanut mm. säännösten tuntuva yksinkertaistamista, julkisiin investointeihin kohdistuvien kannusteiden lisäämistä ja ohjausjärjestelmän yksittäisistä säännöksistä nykyisin harinnanvaraisesti myönnettävien poikkeusten korvaamista yhdellä, yksinkertaisella poikkeuslausekkeella.

Ohjausjärjestelmään kohdistuva kritiikki tulee saamaan lisää painoarvoa kriisin jälkeisessä tilanteessa, jossa entistä harvemmat maat ovat valmiita palaamaan 60 prosentin velkasuhteeseen ja jossa EU-mailla on aiemmasta poiketen myös komission välityksellä hankittua yhteistä velkaa. Tilanne on mielenkiintoinen ja vaikeasti ennakoitava, sillä vanhoihin säädöksiin palaaminen näyttää mahdolliselta, mutta on myös vaikea nähdä, miten EU tai euroalueen maat voisivat päästä yksimielisyyteen niiden uudistamisesta. ■

TUOTANNON SUHDANNEKUVAAJA 2009:01–2020:06

SUOMEN TEHDASTEOLLISUUS 2012:01–2020:07

